

Tussen inkomen en consumptie

In 1999 ontvingen 182 duizend huishoudens met een laag inkomen een tegemoetkoming uit de bijzondere bijstand. Gemiddeld ontving een huishouden ruim 1 400 gulden. De koopkrachteffecten van huursubsidie en de tegemoetkoming in de studiekosten zijn nog veel groter. Deze gesubsidieerde voorzieningen repareren de koopkracht van alle huishoudens met een laag inkomen met zo'n 10 procent.

Beperking van de vaste lasten van lage inkomens is een van de pijlers van het armoedebeleid. Op lokaal niveau zijn er de bijzondere bijstand en de kwijschelding voor lokale heffingen, landelijk zijn er onder meer de huursubsidie en de tegemoetkoming in de studiekosten.

Bijzondere bijstand

In 1999 werd er circa 383 miljoen gulden aan bijzondere bijstand uitgekeerd aan 267 duizend huishoudens. Dat is 1 430 gulden per huishouden. Ten opzichte van 1998 daalde het gemiddelde bedrag per huishouden in 1999 overigens met ruim 300 gulden.

Met bijzondere bijstand geven de gemeenten een tegemoetkoming aan personen die in bijzondere omstandigheden verkeren en die de kosten daarvan niet zelf kunnen opbrengen. Het kan dan gaan om een bijdrage aan verhuiskosten of een tegemoetkoming in de kosten van de tandarts. Bijzondere bijstand kan eenmalig worden verstrekt maar wordt ook wel gegeven in de vorm van een uitkering in termijnen. Bijdragen in woonlasten en directe levensbehoeften waren in 1999 goed voor ruim de helft van de uitgaven aan bijzondere bijstand.

De bijzondere bijstand kwam verhoudingsgewijs vaak terecht bij eenoudergezinnen met minderjarige kinderen. Ruim een kwart van deze huishoudens ontving in 1999 bijzondere bijstand, gemiddeld circa 1500 gulden. Het gemiddelde bedrag verschilt weinig per huishoudenstype. Alleenstaande ouderen ontvangen gemiddeld wat minder, gezinnen met kinderen gemiddeld iets meer.

Lage-inkomensgrens

Van de 850 duizend huishoudens met een laag inkomen ontving in 1999 21 procent bijzondere bijstand. In totaal kwam 260 miljoen gulden van de totale uitgaven aan bijzondere bijstand terecht bij deze huishoudens. Gemiddeld ontvingen de huishoudens onder de lage-inkomensgrens circa 305 gulden. Wanneer de bijzondere bijstand als vrij besteedbaar inkomen wordt opgevat, vermindert dit in 1999 het aantal huishoudens onder de lage-inkomensgrens met 27 duizend (3 procent). Van de huishoudens met een langdurig laag inkomen ontving in 1999 een kwart bijzondere bijstand.

Kwijschelding

Kwijschelding van lokale heffingen is geregeld in de uitvoeringsregeling van de Invorderingswet 1990. De kwijschelding kan uitsluitend op basis van een rechtensimulatie worden berekend. Een probleem hierbij is het ontbreken van gegevens over niet-gebruik en de waarde van het vermogen. Kwijschelding is namelijk alleen mogelijk indien geen (of weinig) vermogen en geen betalingscapaciteit aanwezig zijn. Er zijn drie kwijscheldingsvarianten, waarin het niet-gebruik en/of de waarde van het vermogen al dan niet zijn verwerkt. Hier wordt uitgegaan van de zogeheten minimumvariant waarbij zowel rekening is gehouden met de vermogenstoets als met het niet-gebruik, omdat deze de meest realistische lijkt.

Koopkrachteffecten

Huishoudens is in 1999 circa 310 miljoen gulden aan lokale heffingen kwijtgescholden. Hiervan kwam ruim 80 procent voor rekening van gemeenten en een kleine 20 procent voor rekening van water- en zuiveringschappen. Voor de minimum-variant geldt dat 35 procent van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens profiteert van kwijtschelding. Het gaat daarbij om een gemiddeld bedrag van bijna 700 gulden per gebruiker. Voor alle huishoudens onder de lage-inkomensgrens geldt een gemiddeld bedrag van circa 240 gulden, wat neerkomt op een gemiddeld koopkrachteffect van 1,2 procent.

De koopkrachteffecten van kwijtschelding verschillen per sociaal-economische categorie. Uitkeringsontvangers beneden de inkomensgrens hebben de meeste baat bij kwijtschelding, mede omdat zij over weinig vermogen beschikken en het niet-gebruik laag zal zijn. Het koopkrachteffect van kwijtschelding van uitkeringsontvangers onder de lage-inkomensgrens is 1,7 procent. Kwijtschelding van lokale heffingen vermindert in 1999 het aantal huishoudens onder de lage-inkomensgrens met negenduizend (1 procent).

Profiteren

Het effect van bijzondere bijstand en kwijtschelding van lokale heffingen kan worden samengevoegd tot één koopkrachteffect. Bij de presentatie van dit totale effect is wederom uitgegaan van de minimumvariant voor kwijtschelding. Het blijkt dat 44 procent van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens in 1999 heeft geprofiteerd van bijzondere bijstand en/of kwijtschelding, 12 procent profiteerde van beide tegemoetkomingen. Het gemiddelde koopkrachteffect voor huishoudens met bijzondere bijstand en/of kwijtschelding is ongeveer 6 procent. Voor de totale groep onder de genoemde grens is het koopkrachteffect van het lokale beleid 2,7 procent.

Woonlasten

Vaste lasten worden ook verlicht door regelingen die de woonlasten en studiekosten beperken, zoals de huursubsidie en tegemoetkoming studiekosten. Deze zijn bekend op individueel niveau. Van de huishoudens onder de lage-inkomensgrens ontvangt 58 procent huursubsidie, 6 procent krijgt een tegemoetkoming in de studiekosten. Voor alle huishoudens met een inkomen onder de lage-inkomensgrens leveren deze regelingen een

koopkrachtruimte van 9,9 procent op. Het subsidiebedrag bestaat voor 95 procent uit huursubsidie en voor 5 procent uit tegemoetkoming studiekosten. Huursubsidie en tegemoetkoming ziektekosten vormen een onderdeel van een aanzienlijk groter pakket van inkomensoverdrachten aan burgers via het gebruik van voorzieningen. Voorbeelden zijn de overheidsuitgaven voor onderwijs, thuiszorg, kinderopvang, lokaal openbaar vervoer en musea.

Profijt van de overheid

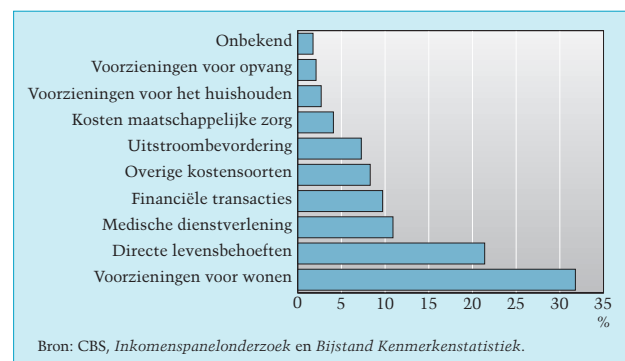
De waarde van het gebruik van deze voorzieningen kan worden uitgedrukt in de overheidsuitgaven die met het gebruik zijn gemoeid, het zogeheten profijt van de overheid. In 1999 ontvingen huishoudens onder de lage-inkomensgrens gemiddeld 10,4 duizend gulden van de overheid door gebruik te maken van gesubsidieerde voorzieningen.

Het blijkt dat huishoudens onder de lage-inkomensgrens 10 procent meer dan gemiddeld profijt hebben van de overheid. Dit is met name toe te schrijven aan een groter gebruik van de dienstverlening (thuiszorg en gehandicaptenzorg), zorg (door de relatief lage premies voor het ziekenfonds) en van huursubsidie. Tezamen compenseert dit een minder dan gemiddeld gebruik aan onderwijs (door het lagere aandeel kinderen), cultuur en recreatie in ruime mate. ◀

Bart Huynen

B.A.E. Huynen en E.P. Pommer, 'Compensaties van kosten', *Armoedemonitor* 2001. CBS/SCP (Den Haag, 2001)

Bijzondere bijstand naar kostensoort, 1999

Koopkrachteffect van compensaties voor huishoudens met een laag inkomen, 1999

		Bijzondere bijstand ¹⁾	Kwijtschelding ²⁾	Huursubsidie	Studiekosten
Profiterende huishoudens	%	21	35	58	6
Koopkrachteffect ³⁾	gld	315	240	1 980	105
Koopkrachteffect ³⁾	%	1,5	1,2	9,4	0,5

Bron: CBS, *Inkomenspanelonderzoek* 1999 (SCP-bewerking).

¹⁾Excl. bedrijfskapitaal. ²⁾Minimumvariant voor lokale heffingen. ³⁾Voor alle huishoudens onder de betreffende armoedegrens, exclusief huishoudens met een negatief inkomen.